

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XI. Status Religionum Europæarum, si doctrinam & doctores spectes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

5. Hic igitur cum sit status religionum, si defensores attendas, non facile alia aliam vi & armis opprimere poterit, quod si Catholicos in parte premant arma & bella, non tamen victores diuturna frui pace valebunt, cum inter se acerbè diffideant, nec desint, quibus victoriæ societas futura sit grauis.

CAPVT XI.

Status Religionum Europæarum, si doctrinam & doctores spectes.

§.1. **D**OCTORES, & antistites discrepantium sectarum, quorum præcipuè nomina in catalogo nundinarum vernarū anni 1618. inueni, & scripta comparavi, (quanquam aliquorum haberi non potuerunt, vel quod nondum prodissent, vel quod eorum typographos puderet) illi ferè nominantur.

Argentoratenses Academici.

Andreas Finnolot.

Anonymus *vnbekant gegē Christian Gottliebs.*

Argentoratenses Prædicantes.

Anonymus de Jubilæo.

Andreas Cramerus.

Abraham Schultetus.

Adrianus Smoutius.

Arminiani & Gomorriani in Hollandia.

Balthasar Meisner.

Caspar Holtemius.

Caspar Melissander.

Caspar Finckius.

Christophorus Schleupnerus.

Christophorus Ziegler.

Conrad Dietrich.

Christophorus Adolphi.

Christophorus V Valpurger.

Danici Prædicantes.

Daniel Angelocrator.

David Pareus.

Ethardus Lauterbach.

Egidius Strauch.

Fridericus H. Bachius.

Friderich Franc.

Fridericus Balduinus.

Georgius Engelmann.

Georgius Zeeman.

Gaudentius de Jubilantibus.

Guilielmus Barter Anglus.

Heidelbergenses Academici.

Hartmannus Braun.

Henricus Altingus.

Henricus Eckardus.

Henricus Hopffner.

Henricus Hirtzvigius.

Jacobus Martini.

Joannes Giflenius.

Joannes Simonius.

Joannes Grocius.

Joannes Tarnouius.

Joannes Affelmannus.

Joannes Staden.

Joannes Schröder.

Joannes Heinrich Hiemern.

Joannes Schneider.

Joannes Pandocheus.

Joannes Salmuth.

Joannes Joachim Beutherus.

Joannes Michael Beutherus.

Joannes Leibius.

Joannes Georgius Siegwart.

Joannes Rothenlis contra

Robert. Bellarminum.

Joannes Schreiter Annaberg.

Joannes Scharpius.

Maximilianus Rittern.

Martinus Rober.

Matthias Hoc von Hoheneck.

Matthias Hassenreffer.

Melchior Schärerus.

Michael Mulingus.

Mercatus Popisticus antotis.

M. M. D.

Nicolaus Hartkopius.

Nicolaus Martini.

Nicolaus Pomeranus.

Nicolaus Greuinchouius.

Paulus Laurentij.

Polycarpus Eysler.

14. Predig diuerforum vom Jubelst.

Rolthockienfes Academici.

Robertus Sarisburiensis.

Sibrandus Lubberti.

Sigismundus Fuenius.

Simon Gediccus.

Scholastici Neuhufianij.

Tubingenfes Academici.

Thomas VVeinrichius.

Thomæ Tuki Angli index fidei & religionis.

Vincens Schmuken.

VVilhelmus Alardus.

VVittebergenfes Profeflores & Doctores.

VVittenbergenfes Prædicantes.

VVolfgangus Franzius.

Et

Alii quos fama obscura recondit.

Catholici huius tēporis doctores nominare multitudo vetat; ipsæ Academiæ, & collegia tum Canonico- rum, tum Religioforū multas paginas implerent.

§.2. Ad doctrinā quod attinet, ea omnibus Catholicis vna est, quæ Concilio Tridentino, & aliis in Synodis explicata est, ab hac vbi recesseris, ingētem turbam omnium sectarum cōspicies, quarum vnaquæq; certissimam veritatem, exploratissimam sanctitatem sibi vendicat, audacissimè alios cōdemnat. Quia igitur postera ætas mirabitur de varietate, absurditate, blasphemis hæreseon, breuius de illorum auctoribus, sententiisque dicendum est.

Catalogum variarum hæreseon olim S. Augustin. Philastrius, & ante hos Epiphanius contulerunt, nostro autem tempore, Lindanus, Præteolus, Sanderus, & compendio noster in tabula Chronographica Jacobus Gualterus qui nouas veteribus composuit.

§.3. Primus nouitatem oris est, & ambitioni, ac libidini libertatē quæsiuit Martinus Lutherus, cui occasione indulgentiarum proclamatio, causam verò interna mala, quæ res quietas semper mouerunt, auaritia, illiciti amores, in quieti ingenii superbia dedit. Sed cum non haberet omnia constituta, & non modo falsa, sed & falsa repugnent, non potuit opus illud vnquam apte contexere, & concinnare, quin alia atq; alia destrueret, vt si quis magnum ædificium sine hypodigmate fabricetur, necesse habet multa diruere, quia manus consilio velociore fuerunt. Hinc inter ipsa initia non modo conciones, & scripta, sed mensurarum etiam hilaritudines, & Eurapelia, de quibus integros libros Lutherani scripserunt, nouarum hæreseon fecunda fuerunt. Et sanè vt ipse Lutherus, & Matthias Hoc conc. 3. Jubil. faceret, triginta fanaticos Sp. ipse expertus est, quemadmodum ingens illa

sub illicibus suis

Triginta capitum factus enixa iacebat.

Faretur hoc vel ingenuè, vel necessitate veri adactus Joan. Giflenius professor thesi 7. Quāvis vero in primis scriptis, quedam, quæp̄p̄ manifeste fauent, propugnauit, in sequentibus tamen obiectis & improbauit. Successu enim, assidua Oratione, Meditatione, &

Tenta

Errantium nunquam est ynnaua.

Hæresarcha aliam causam habent, aliam præcedunt.

Hæreses multa mutare coguntur.

Varietati fecunda berefti.

Tentatione in veritatem est introductus, & impietates pontificias agnoscere, & solide refutare didicit. Exponit id ipse in præfat. To. i. l. 1. Ant. Lat. Ante omnia, inquit, oro primum Lectorem, & oro propter ipsum Dominum nostrum Iesum Christum, ut ista legat cum iudicio, imo cum multa miseratione: Et sciat, me fuisse aliquando Monachum, & Papistam insanissimum cum istam causam aggressus sum. Et paulo post: Itaque in istis meis scriptis prioribus, quam multa, & magna humiliter concesserim Papa, quæ posterioribus, & istis temporibus pro summa blasphemia, & abominatione habeo, & execror. Dabit ergo hunc errorem, pie Lector, vel (ut ipsi calumniantur) antilogiam temporis, &c.

Cum igitur inter initia non Dei spiritu, non gratia celesti loqueretur, sibi contradixit. Nam si Deus verbum posuisset in ore eius, nihil abominandum, nihil contra manifestam veritatem tam certo affirmasset: Errant quidem sancti, & docti interdum, sed eum, qui totam Ecclesiam, atque antiquitatem damneret, nouum se Eliam profiteretur, in cunctis errasse, omnia permutasse non oportebat.

§. 4. Porro qui fidem à Luthero prædicatam imitauerunt, alij à Luthero penitus defecerunt, eumque condemnauerunt, alij sub famoso, & apud Germanos gratioso nomine sectiunculas fecerunt.

Infectissimus illi fuit eius promotor Andreas à Bodenstern Carolstadius, qui impus est, ut clientem oppugnaret, quemadmodum historiam narrat multi iubilantes, in primis concione 3. Matthias Hoc pag. 116. Huic Sacramentariam, & Anabaptistam haresim tribuunt Lutherani, ut Erasmus Alberus l. de male dicta Carolstadianorum doctrina, & Melanchthon in comm. ad coloss. ait eum Pædobaptismum negasse. Alij Zwinglio Anabaptismum acceptum referunt, quod is libro de baptismo scribat: *Vtilius esse peris baptismum non conferri*: quin & Balthasar Pacimontanus quem plerique parentem Anabaptistarum esse affirmant, scripto Zwinglij Pædobaptismum improbantis se tuebatur. Sed de auctore mali non est magnopere laborandum, malo auertendo rationes quæredæ sunt. Thomas Muntzerus, & Nicolaus Storckius illa in tragedia primas tenuere.

Primus igitur Lutherismi ramus, sed ab arbore reuultus est Anabaptismus, in plurimas ille sectas diuisus est: Filium Dei negat ex virgine carnem sumpsisse, promiscuos concubitus probant, imperant, magistratum non agnoscunt, externis larvis opinionem innocentiae quærunt, fomijis indulgent, magis student; interimi putant eos posse, qui sectam eorum non sequuntur, multa cum ceteris communia, multa peculiaria habent. Eorum dux fuit Christophorus Schaplerus qui fanaticos in bella concitauit. Huic affinis Campanus etiam hoc addidit, ut personarum in Trinitate distinctionem negaret. Ad hos pertinere arbitror, Scripturarios, Paulinos, Baremburgicos, Pastoridas, Sanguinarios, Agidianos, Demonianos, Sabbatarios, communia habentes, etiam uxores. Condormientes, Eiulantes, quorum sunt tot sectæ, quot capita. Alia parte obstericante Carolstadio, pariente Zwinglio, adiuuante Oecolampadio natus est Sacramentarius, quem Zwinglianissimum, & Calvinissimum nuncupare solent Lutherani, quem præcipue detestantur.

Zwinglius Berengarii errores imitatus est, sed plures addit, eum Carolstadius, & Oecolampadius adiunxerunt. Peccatum Originale, & gratiæ necessitatem cum Pelagianis reiecit. At Nestorianissimum illi Lutherani oēs obijciunt. Zwinglium secutus est Calvinus, additis multis erroribus, ut fidem non esse vnā, non esse sine incredulitate, implicitam nullam esse, scripturam incertā esse, intellectu facilem, fidem non posse trahi, Deum ad mala & peccata prædestinasse, in diuina essentia esse realem distinctionem, Trinita-

tem non esse adorandam, Christum secundum humanam naturam fuisse ignorantem, officium mediatoris refugisse, desperasse, pœnas damnati hominis sustinuisse, nihil sibi meruisse, gloriam piorum ante diem extremum non dari, Ecclesiā posse deficere. Quidā Lutherani trecetos & plures errores Calvinianorum enarrant: Fasciculus Ekkardi, & Cramerus. alij.

§. 5. Hæresis sacramentaria in multas est diuisa sectas, ut monuit Lutherus: Hinc enim orti Bucerani & Melanchthonici in perpetuis conciliationibus versati, quamuis peculiare errores defenderint. Martyr quoque singularem sententiam docuit. Castellio religionem quam quisque vellet, permittebat, Canticum canticorum è canone tollebat, quod impudicam cantionem esse diceret.

Lasco baptismum penitus reiecit. Valentinus gentilis Alcoranum cum nouo testamento miscuit. Ludouicus Alemannus negauit corpus Christi etiam fide percipi. Petrus Richerius negauit Christum in humanā carne adorandum, tandem censuit solum patrem adorandum esse. Sunt & alij quos vocant, Significatiuos, Tropistas, Energicos, Archabonarios, Adessenarios, Metamorphistas, Icarioritas, Metaphoristas, Antipuritanos, Pseudoirenicos, Arminianos, Sibradianos, Vostianos, Venatorianos, horum errores maxime posteriorum varios, perniciosos critica scripta Belgarum ostendunt.

§. 7. Atque hi sunt, qui omnino se Luthero opposuere, nec tamen pauciores sub eius nomine inter se acriter bella gerunt, contra se mutuo fulminant; partes fuere, Rigidi & molles; horum caput Melanchthon, Wittebergenses, & fere Academici. Illorum Illyricus Flaccus, huius errores etiam ad exilia, & proscriptiões inroduere. Deinde inualuere Brentiani seu crassiores Vbiquitarij. Eodem tempore maxime in Borussia Osiandri, qui essentiali Dei iustitiā nos iustificari docuerunt. Huic se ita opposuit Stæcarus, ut humanitati soli vim iustificandi tribueret, diuinitatē negaret, hac in parte Arius. Vtrique Andreas Musculus Vbiquista insignis oppugnauit, utrique enim natura, diuinā & humanā iustificationem tribuit, & ut vehementius faceret, diuinam naturam in cruce mortuam dixit. Tubingenses in parte adhæserunt Osiandro, ut dicerent, iustitiam Dei essentialē impunitari nobis. Magna lite deinde Saxoniam distraxerunt Nicolaus Ambsdorffius, & Mansfeldici, dum operibus bonis Maioristis, Antinomis, liberi arbitrij defensoribus, Adiaphoristis, Stancarianis sese obiecerunt, eosque habitā Synodo damnarunt. Errores in varijs partibus, Chytræus, Functius, Pastillarij, Interimista, Antidiaphorista, Lutheropapista, Lutherozwingliani, Heshusiani, Hutitæ, varijs opinionibus instaurarunt, & ita multiplicarunt, ut vix in vllis sit consensus.

Iactata est circa annū Domini 1580. concordia Berengensis, & annis sequentibus in eam coniuratum est à plerisque, sed eo fine, ut mox Lutherani plerique ab ea deficerent, & à Lutheranis plerique prouincia.

§. 7. Qui vero contra Lutheranos, Calvinianos, Anabaptistas manifestè pugnant, sunt Ostorodiani, siue maui Sociniani, Christi meriti, redēptionis, & diuinæ iustitiæ negatores, Ariani per Poloniā, Hungariam, Translyuaniam. Seruetiani, qui Sabellianissimum, Eutychanissimum, Anabaptissimum miscunt. Effrontes qui frontem donec sanguinem elicerent, radebant, deinde oleo eam perungentes se Christianos sine baptismo esse iactabant, Spiritum sanctum motum quendam esse dicebant, ideoque sine idololatricæ crimine non posse adorari. Ochinista qui polygamiam admittunt. Noui Sabelliani, Bacularij, & quorum maxima turba est, Epicuræi, Athei, Libertini. Hic status est pugnantissimarum in Europā religionum, populus magnam partem contro-

Bucerani, Melanchthonici.

Castellio.

Lasco.

Varie hæreses.

Vide Synodum Mansfeldicam. Lutherani Rigidi & Molles. Brentiani.

Osiandri. Stancariani. And. Musculus.

Mansfeldici.

Concordia liber interitus est Lutheris.

Ostorodiani.

Europæ hæreses ad Atheismum inclinant.

Lutherus

Lutherani

Carolstadius

Zwinglius

Christophorus

Oecolampadius.

Errores Calviniani

uerfariarum vel non curat, vel sane ignorat. Doctiores in partibus sunt partim alienis, partim fuis, fere enim altercandi vehementiâ veritatem amittunt, & in hærefin aliquam impingunt. Multi igitur sunt, & varij commaritis Lutherani, multi Calviniani, & forte non pauciores Anabaptiftæ, Sociniani; fed plurimi qui religiones in vnam omnes conflare conftituerunt.

*Hærefis
fumma est
omnium
chaos.*

§. 8. Fecerunt hoc olim Nouatiani, vt auctor est Aug. hæref. 38. & Epiphani. hæref. 59. qui eadem se & Catholicos fide imbutos ferebant, fed in doctrina tamen difcrepare, culpabāt & Catholicos Ariani tēpore Valentis; Vos contenditis propter exiguum dogmatum fubtilitatem. Fuere & Rherotiani, qui docebāt omnes hærefes recta via incedere, & docere veritatem; ita refert Philaftrius in Catalog. & Auguftinus hæref. 72. miraturque poffe cuiquam in mentem venire, vt ita iudicet.

*ἐν τῷ τῶν
Zenonis di-
uifit Eccle-
fias.*

Inualefcit femper ea opinio cum in multiplices labyrinthos errorum incidunt prouinciæ. Eo enim homines profani inducuntur, vt modo pacē Reip. teneant, non vereantur in vnum errorem confpirare. Docuit illam pacem Zenonis ἐν τῷ τῶν πρὸς αὐτὴν, pacificatorium, feu vniuerfum editum, quo voluit Eutyrianos, Diofcorianos, & Catholicos de fua fententia aliquid remittere, vt in vnam confpirarent religionem, quæ res tamen maiores diffenfiones peperit, quemadmodum nulla re magis fe Lutherani infirmant, quam cum in vnum Concordiæ librum infanabiles alioqui errores compegerunt. Non difsimili ratione Ioannes

*Concordiæ
liber omnium
errorum
tartarus.*

Sturmius, an. 1578. mediam viam inftituit, nouam enim religionem ex Protestantium & Catholicorum fententijs, iudicio virorum feptuaginta conflari volebat: qui omnium Theologorum in fe iras concitauit. Refert doctiffimus noster Gaulterius tab. Chrō. pag. 380. col. 2. Ioannem Serranum miniftrum Araucanum potenti cuidam Catholico Domino dixiffe: Suam religionem à Romana non nifi ceremonijs difcrepare, fuamq; paucas nimis ceremonias habere, Romanâ nimis multas: neg. difficile effe vnam alteri conciliare: nempe illarum numero adaucto, harum immutato, qua de re inchoatum librum morte præuentus, non abfoluit. Idem tentauit quidam Chriftianus Conftans fidei nominis conciliator, qui Romanam, & Calvinianam religionem, nō duas effe religiones, fed vnâ afferit, fi verè & Germane iudicandū fit, vt in an. 1600. p. 824. col. 1. multis exponit idem Gaulterius, qui fi Parei Irenicon, & Lutheranorum Polemica vidiffet, quæ omnia poft eius tabulas Chronographicas edita funt, multo magis quam Auguftinus de Rherotianis admiraretur.

*Confultite
acta Belgæ-
rum.*

§. 9. Cum igitur tot fint hærefes, & eæque indies augeantur, augmento fuo Respublicas in partes trahant, membra Europæ diuellant, alia alijs, vniuerfa Turcis obijciant: Agnofcite ô reges & principes ftatum religionis veftræ, animabus veftris, fubditorūque faluti Reipublicæ & Politicæ profpice, ad vnam religionem redeundum eft, velenim luas quifque opinioniones obfirmare propugnabit, atque ita tot erūt diffidia, quot homines; vel cuique opinandi & docendi poteftatem facietis, & fic vno verbo Remplicam euertetis, venient enim qui negabunt Magiftratui quicquam effe iuris, qui omnia communia dicet, & efficaciam errorum lenocinante voluptate in mores inducent.

*Nulla fides
pacis nifi in
vna religio-
ne.*

Hæc mutatio religionis, multis feditionibus, bellisq; in Europam inducitur, ftetit omnino fanguine multo, quo potuit Africa, Afia, India parari, ex ea que nunc quoque dum hæc fcribo, multis locis ciuilia bella graffantur, pluribus apparantur, omnibus timentur. Eheu pofteri negabitis? Inter tot fides an filius hominis veniens, inueniet fidem?

CAPVT XII.

Seditionum improuifa, & ex paruis rebus origo.

§. 1. **M**onet veriffime Aristoteles l. 5. c. 4. Politic. ὅτι τῶν τῶν μὲν οὐκ εἰς ἀσέβειαν οὐκ ἐστὶν μικρὸν, ἀλλ' ἐκ μικρῶν. Oriuntur feditiones non de paruis rebus, fed ex paruis, diffident enim homines & feditiones excitat de rebus magnis. In his tamen obferuabis, tum cum parua res magnum incendium conflauit, id fere ortum ex corruptis moribus populi, vel in re parua oftendi magnum contemptum, nequitiamque.

*Ex parua
ſcintilla
magnum
incendium.*

§. 2. Pulsus eft Roma Tarquinius ob filij adultarium. Non parua res eft vxorum pudicitia, fed magna, pro qua tanquam pro re facra maritum pugna-re fas eft, fed inter gentiliū & barbarorum regum libidines haud tanti æftimata, vt Brutus & Collatinus, fi hoc folum fuiſſet peccatum, commouere Romam Collatiamque non poſſent. Erant vero exacerbati ſcelere, ſuperbia, tyrannide regis. Nam de eo Liuius l. 1. Conficius deinde male quarendi regni ab fe ipſo aduerfus ſe exemplum capi poſſe, armatis corpus circumſepſit: neque enim ad ius regni quidquam præter vim habebat: vt qui neque populi iuſſu, neque auctoribus patribus regnaret. Eo accedebat vt in charitate ciuium nihil ſpei reponenti, metu regnum tutandum eſſet. quem vt pluribus incuteret, cognitiones capitalium rerum ſine conſilijs per ſe ſolus exercebat. perque eam cauſam occidere, in exilium agere, bonos multare poterat. non ſuſpectos modo & inuiſos, ſed vnde nihil aliud quam prædam ſperare poſſet. Cum vero Capitolium, cloacam maximam aliaque exſtrueret oppreſſæ plebis manibus magno in odio erat, quod occasione duntaxat egebat.

*Tenuis eſt
valetudo
Reip. qua
leui occaſio-
ne moritur.*

Ariſtoteles non diſſimilia narrat. Syracuſis tumultum exortum ob duorum flagitia, quorum alter adulterij, alter tritoris criminis reus erat: Sed cum ſinguli ciuium partem ſibi adiungerent, feditionem, qua forma Reipub. mutata eſt, concitarunt. Verum corruptos tam magiftratuum, quam populi mores, indicat ſeditio; his pro adulterio, illis pro parricidio pugnantibus; in vitioſo enim populo cum peſſimus quiſque in tumultum ſit pronus, facillime ſeditio naſcitur.

*Seditio quo
modo ſignū
corrupta
Reip.*

§. 3. Hiſtariæ orta eſt ſeditio ob duorum fratrum in diuidenda hæreditate contentionem, vt teſtatur Ariſtoteles. Cum enim locupletior frater alteri iniuriam faceret, paternæque opes detineret, alter frater pauper, pauperes ciues in auxilium vocauit, alter locupletes, factaque eſt pugna pauperum contra diuites, quæ nulla fuiſſet, ſi vel vmbra iuſtitie in tribunalibus apparuiſſet.

De ſeditionis Delphicæ hiſtoria conſtat, vtrinq; fuiſſe ſpeciem recti. Mytilenorum enim ſeditio originem ex iuſtitie neglectu habuit. Timophanes duas filias opulentas reliquit ſuperſtites, eas filijs ſuis poſcit Doxander, fert repulſam, & Athenienſes concitat ad impiū bellum.

*Roma Ple-
beius conſul
vnde?*

§. 4. Parua etiam res erat quæ cōſulatu plebi communicauit, quod ſoror plebeio nupta, ab ſorore quæ in patriciam domum venerat, irrita eſt: quia ad inſolitum liſtoris ianuam percutientis ſonum expauit, quæ ſanè irritio ad ſeditionem nullas vires habuiſſet, ſi in pacata Reipub. tempora incidiffet. At iam præceſſerant Tribunitiæ contentiones de cōſulatu plebi communicando, quæ rebaturq; auctor, qui in-termiſſa certamina inſtauraret.

§. 5. Suetonius in Auguſto refert magni periculi ludicram

*Fortis
ſeditio
cauſa.*